

Sportfiskarnas yttrande gällande remiss av Havet och människan (SOU 2020:83), diarienummer M2021/00092

Bakgrund

Regeringen beslutade den 1 juli 2010 att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att lämna förslag till regeringen om hur miljökvalitetsmålen och Generationsmålet kan nås. Kommittén har antagit namnet Miljömålsberedningen (M 2010:04). Enligt tilläggsdirektiv som regeringen beslutade den 31 maj 2018 ska Miljömålsberedningen (M 2010:04) föreslå en strategi för förstärkt åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser. Strategin ska bidra till att relevanta delar av Generationsmålet och de berörda miljökvalitetsmålen nås, och därmed även bidra till genomförande av mål 14 i Agenda 2030 om att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt.

Inledning

Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund (Sportfiskarna) är en demokratiskt uppbyggd ideell organisation och det organiserade sportfiskets företrädare i Sverige. Vår vision är ett hållbart fiske i friska vatten – för alla. Förbundet har idag över 60 anställda och organiserar över 66 000 medlemmar. Sportfiske är en av Sveriges viktigaste fritidsaktiviteter med långt över en miljon utövare som varje år lägger mer än fem miljarder kronor på sitt fiske.

Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund (Sportfiskarna) önskar lämna följande synpunkter med anledning av remissen Havet och människan:

Sportfiskarna tackar för möjligheten att bidra till Miljömålsberedningens arbete med delbetänkandet. Sportfiskarna sympatiserar helt och hållet med viljeinriktningen i delbetänkandet, som är en oerhört genomarbetad slutprodukt med mycket goda ambitioner. Vi delar uppfattningen om problembilden i haven, den icke-fungerande fiskeriförvaltningen och behovet av en tydligare samordning av förvaltningsverktygen. Sportfiskarna vill också betona vikten av att kraftfulla åtgärder omedelbart sätts in för att vända den fortsatt negativa trend vi ser för många fiskbestånd. Vi konstaterar att delbetänkandet är mycket omfattande, men med ett fokus på de största samverkande problemen är vi övertygade om att ambitionen i delbetänkandet kan bli helt avgörande för Sveriges framtida insatser för en bättre havsmiljö. Med det sagt vill Sportfiskarna kommentera delar av delbetänkandets innehåll enligt nedan.

Ekosystemansatsen och ekosystembaserad förvaltning

Sportfiskarna instämmer i stort med beredningens olika synpunkter och förslag kring ekosystembaserad förvaltning.

En av de mest grundläggande förutsättningarna vid tillämpning av ekosystembaserad förvaltning är att den ska vara decentraliserad till lägsta tillämpbara nivå och engagera alla för att balansera lokala och allmänna intressen. Det ställer höga krav på en kvalificerad och väl fungerande samförvaltningsstruktur. Här efterlyser Sportfiskarna mer utvecklade resonemang och förslag för hur denna grundläggande komponent i den ekosystembaserade förvaltningsmodellen bör se ut och fungera. Sportfiskarna vill också poängtera vikten av att en sådan samförvaltningsstruktur byggs utifrån ett underifrånsperspektiv. Det mesta som rör ekosystembaserad förvaltning, så här långt, bär en stark myndighetsprägel och speglar snarast ett "top-down"-perspektiv.

Sportfiskarna vill medverka i skapandet av lokala och regionala samrådsorgan som kan knyta an till redan befintliga strukturer som exempelvis de av HaV och länsstyrelserna inrättade nationella beredningsgrupperna. Det är av största vikt att de lokala och regionala samrådsorganen blir en funktionell komponent i en framtida ekosystembaserad havsförvaltning.

Åtgärdsprogram och åtgärdsarbete

Sportfiskarna välkomnar starkt beredningens förslag om att effektivisera finansieringen av havs- och vattenmiljöarbetet. Sportfiskarna instämmer i beredningens analys av bristerna i det nuvarande finansiella systemet. Sportfiskarna kan inte nog understryka vikten av att fokus framgent måste ligga på att öka genomförandegraden av verksamma vattenvårdsåtgärder. För det krävs en effektivare och mer flexibel medelshantering i linje med vad beredningen föreslår.

Sportfiskarna instämmer också med beredningens syn på betydelsen av att förvaltningen baseras på samhällsekonomiska analyser. Detta är särskilt viktigt beträffande förvaltningen av våra gemensamma fiskbestånd. Här är det särskilt angeläget att kunna göra en balanserad avvägning mellan lokala och allmänna intressen.

Förvaltning av fisk som en del av havsförvaltningen

Anmälnings- och rapporteringsskyldighet för fritidsfiske

Sportfiskarna instämmer i att det behövs bättre dataunderlag beträffande fritidsfiskets fångster och påverkan på bestånden. Sportfiskarna har sedan många år utvecklat mobilbaserade rapporteringssystem såväl för enskilt vatten som för vatten med frifiske. I nuläget används dessa system som stöd för fångstrapportering och fiskförvaltning i exempelvis Väneren. Det är viktigt att man beaktar befintliga system och metoder om man ska initiera ett nationellt rapporteringssystem för fritidsfisket. Ett väl fungerande rapporteringssystem förutsätter att användarna är väl införstådda med motivet och hur informationen nyttjas. Det är därför viktigt att samverka med berörda

intresseorganisationer, inte minst beträffande information och kommunikation gentemot nyttjarna.

Fiskevårdsavgift

Beredningen föreslår att regeringen utser en utredare som ser över förutsättningarna för en fiskevårdsavgift för fiske vid kusten. Avgiften ska bidra till finansiering av fiskevårdsåtgärder med syfte att återställa bestånden av fisk i kustområden.

Sportfiskarna vill understryka vikten av att konsekvenserna av den strukturella påverkan på miljö och fiskbestånd som är ett resultat av samhälleligt sanktionerad exploatering och nyttjande i första hand ska finansieras med statliga anslag. Det kan exempelvis gälla försurning, närsaltbelastning, exploatering av grunda havsvikar, vattenkraftutvinning, markavvattning samt fiske i industriell omfattning.

Det finns också ett starkt behov av att finansiera en hållbar lokal och regional adaptiv förvaltning av fisket. Om det blir aktuellt med en fiskevårdsavgift vill Sportfiskarna betona den stora vikten av att fiskerättsinnehavare och sportfisket medverkar kring hur finansieringen fördelas och var aktiva förvaltningsinsatser får bäst effekt. En förvaltning som baseras på ett lokalt engagemang från berörda nyttjare och fiskerättsinnehavare och där lokala fiske- och vattenvårdsinsatser kan genomföras på ett effektivt sätt är viktigt för att förankra och legitimera de riktade fiskevårdsinsatserna.

Problemets allvar

Sportfiskarna instämmer helt med beredningens syn på problembilden och att förvaltningen av fiskresursen är en väsentlig del av havsmiljöförvaltningen. Verktygen har funnits på plats, men inte använts av vare sig ansvarig myndighet eller regeringen. Det är nu viktigt att fiskbestånden prioriteras före utnyttjandet. Sportfiskarna välkomnar därför förslaget på en ny havsmiljölag där ekosystemansatsen ska ligga till grund för havsmiljöarbetet, där regeringen varje mandatperiod ska ta fram en havsmiljöproposition och där samordning ska ske med åtgärdsarbetet enligt vattenförvaltnings- och havsmiljöförordningarna. Det är särskilt positivt med förslaget till ändring i förordningen med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten så att myndigheten nu föreslås att faktiskt tillämpa ekosystemansatsen, vara pådrivande, stödjande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken inklusive en hållbar förvaltning av fiskresurserna. Det här kan vara en avgörande förutsättning för att skapa ett framtida hållbart fiske och ge fiskbestånden en chans till återhämtning.

Sportfiskarna vill särskilt lyfta frågan om skydd av rovfiskbestånd och kustekosystem. En avsaknad av rovfisk som i de flesta fall i huvudsak orsakats av mångårigt överfiske har fått stora konsekvenser genom exempelvis förstärkning av övergödningens negativa effekter.

Rovfiskarnas viktiga strukturerande roll i ekosystemet är väldokumenterad, vilket beskrivs väl i delbetänkandet.

Inom ramen för ekosystembaserad fiskförvaltning och Havsmiljödirektivets indikatorer vill Sportfiskarna insistera på behovet av en storleksoptimerad förvaltning. Avsaknad av stor fisk, minskad medelstorlek och tidigarelagd könsmognad är tydliga tecken på överfiske som ses hos många av våra fiskbestånd längs kusten och i utsjön. Med fiskbeståndens ålders- och storleksstruktur som grundfundament för svensk och europeisk fiskeriförvaltning har vi en chans till nödvändig återhämtning för många svaga fiskbestånd. Sportfiskarna tillstyrker därför beredningens förslag på att regeringen ger kustlänsstyrelserna i uppdrag att senast 2023 ta fram länsvisa åtgärdsplaner för fiskevården för att stärka bestånden av stor rovfisk.

Sportfiskarna vill också betona det stora behovet av ett bredare ekosystemskydd. Längs stora delar av svenska kusten finns de så kallade inflyttningsområdena, väl tilltagna zoner innanför trålgränsen där den mest bottenpåverkande metoden i Sverige – bottentrålning – fortfarande tillåts. Man kan notera att det snarare är regel än undantag med inflyttningszonerna längs större delen av svenska kusten och i Västerhavet får det till följd att bottentrålning efter havskräfta får fortgå innanför trålgränsen. Sportfiskarna efterlyser omedelbara åtgärder för att inflyttningsområdena tas bort, och sympatiserar med beredningens förslag på att istället införa utflyttningsområden i havsområden där ett förstärkt skydd är väsentligt.

Avseende selektiva och skonsamma redskap vill vi också påminna om att artselektivt fiske och skonsamt fiske ofta nämns ihop, men det är helt skilda saker när det handlar om exempelvis kräfttrålning i inflyttningsområdena. Krav på rist föreligger och fisket kan då ses som artselektivt, men att bottentrålning skulle vara skonsamt är helt felaktigt.

Längs stora delar av ostkusten finns ett annat aktuellt problem, nämligen det storskaliga industrifisket efter strömming. Kraftiga minskningar av fångsterna för det småskaliga kustfisket, fritidsfiskare som inte längre får ihop till en middag och en minskad storlek på fångsten är alla tydliga varningstecken som hittills inte hörsammats av förvaltningen. Därtill tar den vetenskapliga rådgivningen inte hänsyn till lokala strömmingsbestånd eller hur de gigantiska uttagen kan komma att påverka resten av ekosystemet. Varningstecknen har varit tydliga både här och i Västerhavet i många år, men myndighet och regering hänvisar till mer kunskapsinhämtning. Det är givetvis positivt med mer kunskap, men fortsatt kunskapsinhämtning får aldrig stå i vägen för nödvändiga förvaltningsbeslut. Det är inte så försiktighetsprincipen fungerar, tvärtom. I miljöbalken gäller omvänd bevisbörda för miljöskadlig verksamhet och som beredningen beskriver så är flera av miljöbalkens kapitel direkt tillämpliga på förvaltningen av fisk. Vem säger att detta storskaliga industrifiske inte är skadligt för de lokala strömmingsbestånden?

Mot den bakgrunden insisterar Sportfiskarna på att regeringen omedelbart inleder diskussioner med berörda medlemsstater avseende en utflyttning av den svenska trålgränsen, för att uppnå miljökvalitetsnormerna och målsättningarna inom havsmiljödirektivet. Artikel 20 i den gemensamma fiskeripolitikens grundförordning anger att en medlemsstat får vidta icke-diskriminerande åtgärder för bevarande och förvaltning av fiskbestånden och för att bibehålla eller förbättra bevarandestatusen för de marina ekosystemen inom en gräns på tolv nautiska mil från dess baslinjer. Detta behöver även Havs- och vattenmyndigheten påminnas om. I artikel 17 anges dessutom tydligt att en fördelning av tillgängliga fiskemöjligheter kan ske utefter miljömässiga, sociala och ekonomiska kriterier. Kombinationen utflyttning av trålgräns och infasning av burfiske efter havskräfta är ett sådant praktiskt exempel på västkusten. Att premiera fiske efter strömning till humankonsumtion före industrifiske till foderproduktion är ett annat aktuellt exempel för ostkusten. Sammantaget tillstyrker Sportfiskarna beredningens resonemang om förslag till åtgärder med stöd av artikel 20 i den gemensamma fiskeripolitikens grundförordning.

Vidare ligger förslaget väl i linje med konceptet zonerad förvaltning, samt Sportfiskarnas och de flesta andras absoluta inställning till fiskereglering, nämligen att fisket ska regleras utefter den skada som fiskemetoden orsakar på bottnar och fiskbestånd. Ambitionen måste vara att ett prioriterat företräde till fiskeresurser ska ges till det fiske som sker med minst negativ miljöpåverkan.

Sportfiskarna tillstyrker den föreslagna ändringen av 20 § fiskelagen. Denna ändring är en förutsättning för att kunna genomföra nödvändiga regleringar av fisket, då tidigare begränsning om försvårande för fisket inte kan samexistera med ambitionen att i ökad utsträckning miljöanpassa fisket.

Slutligen vill Sportfiskarna uppmana regeringen att sträva efter att påverka förvaltningen och EU:s gemensamma fiskeripolitik och lämna förvaltningsmetoden MSY (Maximum Sustainable Yield) för att skyndsamt verka för mer hållbara modeller. MSY är ett produktionsmål för att beräkna maximalt uttag av fisk. Det som behövs är istället en modell som tar bevarandehänsyn för maximal återhämtning av våra överfiskade bestånd. Sportfiskarna uppmanar Sverige att verka för att Internationella havsforskningsrådet (ICES) får ett sådant uppdrag inom ramen för sin årliga rådgivning av fiskemöjligheter. Sammantaget tillstyrker Sportfiskarna beredningens resonemang om riskerna med enarts-MSY, att det kan behövas större lekbiomassa för att säkra rovfiskars funktion i ekosystemet, att dagens tillämpning av MSY kan förbise riskerna med att fiska ner lokala delbestånd samt att ICES-rådgivningen ska ta hänsyn till fler biologiska parametrar än nu.

Strandskydd

Sportfiskarna välkomnar beredningens förslag om att förtydliga strandskyddslagstiftningens syfte att uppnå och bibehålla en god ekologisk och miljömässig status samt att den ska användas samordnat med övrig skyddslagstiftning. Strandskyddet kan ha en avgörande betydelse för exempelvis små vattendrag och vattenområden i exploaterade kustområden. Miljöer som har en extraordinär betydelse som förnygrings- och uppväxtområden för många fiskarter, inte minst viktiga rovfiskar. Ett faktum som tenderat att förbises mer eller mindre regelmässigt, senast exemplifierat av Strandskyddsutredningens mycket ogenomtänkta förslag om att helt ta bort strandskyddet för små sjöar och vattendrag.

För Sportfiskarna,

Sten Frohm, generalsekreterare
Anders Karlsson, bitr. generalsekreterare
Markus Lundgren, chef region Väst